

LÄNSI-SUOMEN SYYTTÄJÄNVIRASTO
Johtava kihlakunnansyyttäjä

LAUSUNTO

23.02.2016

Dnro<DNRO>

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto
OM 8/41/2015

Pyydettyä lausuntona koskien arviomuistiota ”Oikeusprosessien keventäminen” lausun Länsi-Suomen syyttäjänviraston puolesta seuraavaa.

Oikeusprosessien keventämisen päätavoitteeksi tulisi rikosasioissa ottaa se, että tuomioistuimien jatkossa keskittyisi

- näytöltään tai oikeudellisesti riitaisiin, kiistettyihin asioihin sekä
- vakaviin rikosasioihin; ts. asioihin, joissa syyttäjä vaatii vastaajalle vankeusrangaistusta.

Jotta lähellekään edellä mainittua tavoitetta päästäisiin, tulisi laajentaa syyttäjän oikeutta määrätä vakiintuneesti sakolla rangaistavissa asioissa sakkoja. Valta tulisi ulottua asioihin, joissa rangaistusasteikko on sakkoa - 2 vuotta vankeutta in abstracto, sakkoa in concreto. Tällaisia tapahtumiltaan ja tunnusmerkistöltään myönnettyjä, vakiintuneesti sakolla rangaistavia asioita käsitellään tuomioistuimissa vuosittain tuhansia.

Arviomuistiossa esitetään, että poliisille annettaisiin laajat valtuudet laatia haastehakemuksia suoraan tuomioistuimeen. Vastustan ajatusta, ts. poliisisyyttäjäninstituution luomista. Oikeuslaitokselle kuuluvia valtuuksia ei tule siirtää poliisille. Sekä oikeusturvan kannalta että oikeusvaltioperiaatteen näkökulmasta tarkastellen on uskottavampaa, että laajennetaan syyttäjän sakotusvaltaa. Tällöinhän sakko tulee voimaan vain, jos vastaaja siihen suostuu. Jos ei suostu, asia käsitellään tuomioistuimessa.

Sekä periaatteelliset että käytännön syyt puhuvat poliisisyyttäjäninstituution synnyttämistä vastaan. Vastataan puhuvia perusteita seuraavassa:

- poliisi satsaa yhä enemmän vakavan ja tutkinnaltaan vaativan rikollisuuden selvittämiseen. Poliisisyyttäjän käyttöalaksi ajateltuun massarikostutkintaan satsataan yhä vähemmän. Tämän seurauksena puutteita on yhä enemmän, joita syyttäjät ja syyttäjänsihteerit sitten täydentävät sekä omatoimisesti että määräämällä poliisi suorittamaan lisätutkimuksia. Poliisilaitoksesta riippuen 10-20 % massarikosjutuista - eli vuositasolla tuhansia massarikoksia - joutuu näiden lisäselvittelyjen kohteeksi ennen kuin asia haastehakemuksin siirretään käräjäoikeuteen. Asia ilmenee sekä syyttäjälaitoksen että poliisihallinnon teettämistä selvityksistä
- haluavatko käräjäoikeudet ryhtyä tekemään näitä lisäselvityksiä?
- jos käräjäoikeus ei tekisi näitä lisäselvityksiä, jäisi huomattava osa rikosasioista vuosittain vaille mitään seuraamuksia. Epäselvässä tilanteessahan syyte tulee hylätä? Onko yhteiskunnallisesti hyväksyttävissä, että massarikoksista vielä nykyistä pienempi osa johtaisi seuraamuksiin?
- jos käräjäoikeus taas tekisi tai poliisilla teettäisi näitä lisäselvityksiä, eikö vastaajan ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin näkökulmasta oltaisi peräti arveluttavalla tiellä? Tähän asti kantajan, ts. syyttäjän tehtävä on ollut varmistaa, että riittävä näyttö hankitaan. Haluavatko käräjäoikeudet omaksua syyttäjälle nykyisin kuuluvan aktiivisen asioiden selvittäjän roolin, esitutkinnan suuntaajan ja ohjaajan roolin? Salliko lainsäädäntö tämän?
- mitä lievemmin rangaistava rikosasia on kyseessä, sitä enemmän merkittäviä virheitä poliisitutkinnassa

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 151 20101 TURKU	Sairashuoneenkatu 2-4 20100 Turku	029 562 6500	029 562 6523	lansi-suomi.sy@oikeus.fi

tehdään. Johtuen siitä edellä mainitusta, että poliisi satsaa yhä enemmän vakavan rikollisuuden tutkintaan, yhä vähemmän massarikollisuuden. Joka "massa" on kansalaisen kannalta kuitenkin tärkeää; jonkun ikkuna on rikottu, jonkun kauppaan murtauduttu, jotakin henkilöä pahoinpidelty jne
- poliisin sakotusvallan laajennus siis käytännössä johtaisi joko rikosvastuun toteutumisen voimakkaaseen heikkenemiseen tai sitten siihen, että tuomioistuimet ottaisivat nykyisin syyttäjälle kuuluvan roolin eli ryhtyisivät valvomaan, että vastaajan tuomitsemiseksi riittävä näyttö hankitaan. Kumpikaan tilanne ei lie-
ne hyväksyttävä, niin kauan kuin oikeusvaltioperiaatteita tärkeinä pidetään.

Kuitenkin: Arviomuistion useilla ehdotuksilla olisi järkeviä prosessien tehostusvaikutuksia. Kommentteja seuraavassa, arviomuistion järjestyksessä.

2.1. Käräjäoikeuksien kokoonpanojen keventäminen

Arviomuistiossa on pohdittu lautakuntakokoonpanojen tarpeellisuutta. Kysymyksessä on loppujen lopuksi puhtaasti poliittinen päätös, kuten arviomuistiossa todetaan. Jos lautakuntakokoonpano säilytetään, on arviomuistiossa punnittu useita vaihtoehtoisia muutoksia. Niistä lautakuntakokoonpanoa vailla käsiteltävien rikosasioiden rajan nostaminen tasolle in abstracto 4 vuotta vankeutta tuntuu järkevältä. Tällöin ilman lautakuntaa voitaisiin käsitellä mm. vakavia taloudellisia väärinkäytöksiä, kuten törkeitä veropetoksia, velallisen rikoksia, kirjanpitorikoksia ja kavalluksia. Näissä asioissa maallikkotuomarista luopuminen on järkevä ajatus. Lautakuntakokoonpanojen juttukanta koostuisi sitten valtaosin vakavammista fyysiseen koskemattomuuteen, henkeen ja terveyteen kohdistuneista rikoksista, joissa maallikkotuomarit voivat aidosti tuoda erilaista näkökulmaa asioihin ja niiden henkilötodistelun arviointiin.

2.2. Hovioikeuksien kokoonpanojen keventäminen

Hovioikeudessa yhden tuomarin kokoonpanon käyttöalaa tulisi laajentaa arviomuistiossa esitetyllä tavalla eli lisäämällä OK 2:8:n luetteloon asiat, joissa haetaan muutosta käräjäoikeuden esitutkintalain tai pakkokeinolain nojalla tekemään päätökseen. Asia on näin jo ankarampien pakkokeinojen osalta. Arviomuistiossa lausutulla tavalla muutosta tukee myös se, että kyseiset toimenpiteet ovat väliaikaisia tai määräaikaisia sekä kiireellisiä. Myös yhdyskuntaseuraamuksen muuntamisen ja tuomiovirhekanteluiden ratkaisemisen tulisi olla mahdollista yhden tuomarin kokoonpanossa.

2.3. Korkeimman oikeuden kokoonpanojen keventäminen

Korkeimman oikeuden osalta tulee huomioida sen asema ylimpänä tuomioistuimena ja ennakkoratkaisujen antajana.

3. Käräjäoikeuden kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen

Lausunnon alkuosaan viitaten katson, että syyttäjän ratkaisuvallan laajentaminen olisi perustellumpi muutos kuin antaa arviomuistiossa kuvatulla tavalla esitutkintaviranomaiselle eli pääosin poliisille yhä laajemmat valtuudet tunkeutua oikeuslaitokselle aiemmin kuuluneeseen tehtäväkenttään. Periaatteellisesti poliisin laatima haastehakemus tuntuu oudolta ja vie kehitystä päinvastaiseen suuntaan kuin mihin se viime vuosina on edennyt. Käytännössä poliisisyöttäjäninstituution käyttöönotto aiheuttaisi rikosvastuun tason selkeän heikkenemisen tai sitten sen, että tuomari omaksuisi syyttäjälle nykyisin kuuluvan roolin syytteen selvittämiseen/toteennäyttöön tarvittavan näytön hankkimisessa.

Arviomuistion sivulla 11 on esitetty ajatus siitä, että kirjallisen menettelyn käyttöalaa voitaisiin laajentaa laatimalla luettelo rikoksista, joihin se soveltuisi, vaikka enimmäisrangaistus ylittäisikin 2 vuotta. Ajatus on erittäin järkevä. Myös ajatus siitä, että syyttäjä tulisi velvoittaa esittämään nimellinen seuraamuslupaus, on järkevä.

Käräjäoikeuksien välillä on hyvin merkittäviä eroja sen suhteen, miten tehokkaasti ne saavat vastaajan ottamaan kantaa siihen, suostuuko tämä kirjalliseen menettelyyn vai ei. Ts. haastemies- ja sihteeritoiminnassa on suuria eroja.

4. Yhden kosketuksen periaate

Syyttäjän toiminnan osalta on suuria eroja sen suhteen, miten hyvin yhden kosketuksen periaatetta jo nykyinsäädännön antamin valtuuksin käytetään. Kysymys on syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisen yhteistyön toimivuudesta, erityisesti poliisin ns. esikäsittelytoiminnon sujuvuudesta.

Kannatan ilman muuta syyttäjähasteen käyttöalan laajentamista, koska peruutetut oikeudenkäynnit ovat yleinen ja suuri ongelma. Nähdäkseni oikeusapu, tulkkaus ja muut oikeusturvatakeet saadaan toteutettua nykyisen syyttäjähasteen käyttöalalla, joten miksei myös laajemmalla käyttöalalla. Positiivinen vaikutus näkyisi oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä edistäen lyhentyvinä käsitteilyaikoina.

Suurin hyöty yhden kosketuksen periaatteesta saadaan asioissa, joissa poissaolohaasteen käyttö on mahdollinen. Tällöin syyttäjä haastaa pakoilevan, ulkomaalaisen tms. syistä vaikeasti tavoitettavan henkilön poissaolohaasteella käräjäoikeuden etukäteen määräämään istuntoon. Poissaolohaasteen käyttöalan laajennus – jota arviomuistiossa kohdassa 5 ansiokkaasti perustellaan – sekä syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen yhteistyön parantaminen voisivat tuoda merkittävää tehostusta erityisesti yksinkertaisempien, ns. tavanomaisrikosten oikeusprosesseihin. Helpottaisi tuomioistuinten työtä, vähentäisi istuntojen peruutuksista ja lykkäyksistä aiheutuvaa kitkaa ja tyhjäkäyntiä.

5. Syytetyn velvollisuuden osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin lieventäminen

5.1. Käräjäoikeus

Arviomuistion sivujen 15-18 oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja ihmisoikeuksien näkökulmasta kirjatut pohdinnat ovat ansiokkaita. Arviomuistion lopputulema on, että ROL 8:13.1 voitaisiin kumota ja syytetyn henkilökohtainen läsnäolo voitaisiin jättää OK 15:1 ja ROL 8:1 varaan. Muutos olisi periaatteellisesti suuri ja merkittävä lähes kuoliniskua sille vanhakantaiselle ajatukselle, että velvollisuus osallistua oikeudenkäyntiin on vastaajan osalta ikään kuin osa rangaistusta. Osallistumisvelvoite jäisi niihin tilanteisiin, joissa vastaajan kuuleminen on tarpeellista todistelu- tarkoituksessa tai tuomioistuin muutoin pitäisi sitä tarpeellisenä. Jälkimmäinen epäilemättä koskisi jatkossakin vakavimpia vankeudella tuomitettavia tekoja.

5.2. Hovioikeus

Arviomuistion muutosehdotukset tuntuvat järkeviltä. Myös se, ettei pääkäsittelyä hovioikeudessa tulisi olla automaattisesti pakko järjestää vain sen vuoksi, että syytettyä kuultaisiin vankeusrangaistuksen tuomitsemisesta.

6. Videoyhteyden käytön laajentaminen

Arviomuistion mukaisesti tuomioistuimella tulee olla edelleen päätösvalta siitä, onko henkilön tul-tava henkilökohtaisesti paikalle vai voidaanko häntä kuulla videoteitse.

Hovioikeuden työskentelyssä käräjäoikeuden henkilötodistelun videonauhoilta katsominen pikem-minkin vahvistaisi kuin heikentäisi oikeusvarmuutta ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Hovi-oikeuteen asti edettäessä silminnäkijä- yms. henkilötodistelun uskottavuus rapautuu, muistikuvien muuttuessa niin että – suoraan sanottuna – silminnäkijänäyttö on hovioikeusvaiheessa usein jo pa-hasti hapantunut. Henkilötodistelun kuuleminen vuosia tapahtumien jälkeen on jo lähtökohtaisesti oikeusvarmuutta heikentävä tekijä. Myös rikosvastuun toteutuminen rapautuu, kun todistajat hovi-oikeusvaiheessa ovat unohtaneet ja mielessään sotkeneet asioita. Videonauhoitusten katselemisen lisääminen hovioikeusvaiheessa olisi sekä toimintaa tehostava että oikeusvarmuutta parantava ke-hityskulku.

Eräissä läntisen Euroopan maissa kuullaan vastaajia hyvinkin ankarista syytteistä videoteitse – useimmiten vankilasta. Siihen nähden arviomuistion pohdinnat siitä, voitaisiinko luoda mahdolti-suus kuulla vastaajaa videoteitse tiukoin reunaehdoin, ovat lieviä muutoksia. Vaikkakin meillä pe-riiateellisesti melko suuria. Kun vastaajalla silti säilyisi aina oikeus vaatia henkilökohtaista läsnä-oloa videoyhteyden sijasta, ei muutos ehkä sittenkään kovin suuri olisi. Ja oikein toteutettuna var-masti täyttäisi ihmisoikeusnäkökulmat, kuten arviomuistiossa on todettu.

7. Yhteenveto

Arviomuistiossa on tuotu esille olennaisia kehittämissajatuksia, liittyen erityisesti tavanomaisrikos-ten prosessien tehostamiseen. Osin vakavienkin rikosten. Pitäisin tärkeimpänä asiana, että syyttä-jälle lainsäädäntömuutoksin annettaisiin valtuudet määrätä sakko asiassa, jossa in concreto ran-gaistuskäytäntö on sakkoa ja in abstracto sakkoa – max 2 vuotta vankeutta. Rangaistusmääräysme-nettelyä tulisi laajentaa oikeusviranomaisen eli syyttäjän valtuuksia lisäämällä, ei esitutkintaviran-omaisen valtuuksia lisäämällä. Merkittävä osa ”riidattomista” rikosasioista voitaisiin syyttäjän valtuuksia lisäämällä käsitellä nykyistä huomattavasti tehokkaammin, oikeusturvan lainkaan kärsi-mättä.

Johtava kihlakunnansyyttäjä Harri Lindberg

Kihlakunnansyyttäjä Venla Stång

Kihlakunnansyyttäjä Antti Koski